

حضرت علی اکبر

علیه السلام

برترین الگو برای جوانان

● غلامرضا داودی

※ آسوه‌ای شایسته

جامعه اسلامی و به خصوص نسل جوان در جستجوی قهرمانی محبوب و آسوه‌ای شایسته است تا اخلاق و رفتار خویش را مطابق او تنظیم نماید. بدان امید که پرتوی از کمالات وی در وجودش راه یابد و از امتیازات الگوی خویش بهره‌مند گردد. یک جامعه سالم و زنده که مشعل اصلاح، ترقی، توسعه فکری و فرهنگی را به دوش می‌کشد و در تباهی‌ها و مفساد کنونی که چون مرداب‌های متعفن جهان را فرا گرفته، انسان‌های تشنه حق را به سرچشمه معنویت و معرفت توجه می‌دهد، در صورتی می‌تواند در این راه

موفق شود که در جهت بهبود وضع فکری و روحی جوانان اهتمام ورزد. به طور مسلم بزرگ‌ترین و مؤثرترین عامل که جوانان را به سوی معارف دینی و افتخارات معنوی سوق می‌دهد و مجد و عزت و عظمت آنان را میسر می‌سازد و روح ایمان و فداکاری را در اعماق وجودشان احیا می‌کند، معرفی ابعاد زندگی آسوه‌های فضایل و جلوه‌های مکارم است. آری، باید برای تقویت عرق دینی و ترویج سنت‌های نیکو در میان نسل جوان از اراده‌های نیرومند و همت طلایه‌داران عظمت‌های معنوی استمداد طلبید که حضرت علی اکبر یکی از این

چهره هاست.

بپردازد:

به علاوه روی آوردن به حماسه‌های راستین به اراده و اندیشه‌ی ما ایمان و صلابت می‌بخشد و آشنایی با چهره‌های تابناکی که با شایستگی، اصالت، لیاقت

مست صهبای علی اکبر شدم

سرخوش از این باده تا محشر شدم

غرق گشتم اندر این بحر بسیط

کرده‌ام گم دست و پا در این محیط

باید برای تقویت

عرق دینی و ترویج

سنت‌های نیکو

در میان نسل جوان

از اراده‌های نیرومند

و همت‌طلایه‌داران

عظمت‌های معنوی

استمداد طلبید که

حضرت علی اکبر

یکی از این چهره‌هاست.

ذاتی و فضیلت آفرینی به فرازین قله‌های کرامت صعود کردند، به جامعه جوانان شخصیت، هویت، خودآگاهی و قدرت معنوی می‌بخشد. از این رو نگارنده در این نوشتار کوشیده است به معرفی شمه‌ای از زندگی حضرت علی اکبر علیه السلام

* بوستان معنی

حضرت علی اکبر علیه السلام در خاندانی

نشو و نما یافت که حافظ سرّ خداوند،

جانشینان بر حق آخرین پیامبر صلی الله علیه و آله و ذریه

او هستند.

پدرش سبط رسول خدا، خامس آل

عبا، از مخصوصین آیه تطهیر و

سید جوانان بهشت است.

مادر علی اکبر لیلی، دختر ابی مره بن

عروه بن مسعود ثقفی، است. این زن برای

امام حسین علیه السلام پسری رشید، دلیر، خوش

سیمما به دنیا آورد. بهره‌اش از ایمان و پاکی

موجب گردید تا با زنان اهل بیت عصمت

و طهارت هم‌نشین باشد و بر سر سفره

انسان‌های پاک و وارسته حاضر گردد.

اجداد این زن از یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله و

اهل بیت بوده‌اند. درباره خصوصیات وی

حارث بن خالد مخزومی شعری سروده

که ترجمه‌اش چنین است:

«او (لیلی)، پدر و مادرش،

وفادارترین قریش در حفظ پیمان هستند

و عموهایش از تیره ثقفی می‌باشند.»^۱

شرایط خانوادگی و محیط پرورش او پاکیزه‌ترین و عالی‌ترین مکان بود، این کودک تحت عنایت ویژه پدر و در سایه توجهات عمویش امام حسن علیه السلام و در دامن مادرش لیلی پرورش یافت، با ولادت وی رایحه عطرآگین رسول اکرم صلی الله علیه و آله در فضای خانه امام حسین علیه السلام بیش از پیش استشمام می‌گردید. هرکس بر او می‌نگریست، انگشت حیرت به دندان می‌گرفت. چراکه گویی فروغ پیامبر صلی الله علیه و آله را نظاره گر است.

حضرت امام حسین علیه السلام نام وی را علی نامید تا نام پدر را در جامعه اسلامی برخلاف تبلیغات مسموم و شایعات امویان، احیا کند. از سنت‌های ائمه این بود که برای فرزندان خود کنیه تعیین می‌کردند. چنانچه امام باقر علیه السلام فرموده‌اند: «ما برای فرزندانمان در دوران کودکی کنیه مشخص می‌کنیم، زیرا بیم آن داریم که در سنین بالاتر به لقب‌های ناگوار مبتلا شوند.»^۲ حضرت امام حسین علیه السلام در جهت اجرای این سنت پسندیده کنیه ابوالحسن را - که کنیه پدرش می‌باشد - برای فرزندش، علی اکبر علیه السلام، برگزید و این عنوان برای آن بود که وی از همان دوران کودکی مورد توجه قرار گیرد و در اجتماع از اعتماد به نفس بهتری برخوردار باشد و اگر اولاد پسری آورد، نامش را

در روز یازدهم شعبان سال سی‌وسوم هجرت ستاره‌ای پرفروغ در آسمان خاندان عصمت هویدا گردید که

روی آوردن به حماسه‌های

راستین به اراده

و اندیشه ما ایمان

و صلابت می‌بخشد

و آشنایی با چهره‌های

تابناکی که با شایستگی،

اصالت، لیاقت ذاتی

و فضیلت آفرینی

به فرازین قله‌های

کرامت صعود کردند،

به جامعه جوانان شخصیت،

هویت، خودآگاهی

و قدرت معنوی می‌بخشد.

درخشش و تابش آن شیعیان و اصحاب ائمه را در موجی از شادری و شعف فرو برد. این دُر درخشان کسی جز علی اکبر نیست که در شهر مدینه و در بیت امامت دیده به جهان گشود.

را به عنوان انسانی شجاع، طالب فضیلت و مُصرّ در احقاق حق بارور نمود؛ او عالی‌ترین عواطف را نثار فرزندش کرد و با بوسیدن و نگاه‌های آمیخته با محبت و لبخندهای شادمانه این رفتارهای عاطفی را نسبت به علی اکبر علیه السلام بروز داد. عقاد می‌گوید: «امام حسین علیه السلام از آن کسانی بود که به فرزندان خود محکم‌ترین علائق و محبت‌ها را دارند و عواطف نیرومندی دارند.»^۷

امام به فرزند خویش کمک می‌کرد تا شخصیت او رشد کند. حتی در معاشرت‌ها و مجالست‌ها برایش حیثیت والایی قایل می‌گردید و جایی را برایش فراخ می‌ساخت تا بنشیند. به هنگام نام بردن از او الفاظی توأم با احترام به کار می‌برد تا از همان دوران کودکی احساس سرافرازی کند و بتواند در سایه چنین هویتی از دین خدا دفاع کند یا حقوق محرومان را باز ستاند و در برابر اجحاف و ستم بی‌تفاوت نماند و عصیان مطلوب در مقابل رفتارهای زشت و نامشروع داشته باشد.

از سن هفت سالگی کودک را به تنظیم رفتارهای پسندیده تمرین می‌داد؛ با مراقبت‌های صحیح و سنجیده و اصولی تحرک‌هایش را سامان می‌بخشید و تحت ضوابطی معقول قرار می‌داد؛ از همین

حسن بگذارد. در آداب زیارت علی اکبر - که «ابو حمزه ثمالی» از امام ششم علیه السلام روایت کرده - آمده است که «صورت را بر قبر بگذار و بگو: «صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا اَبَا الْحَسَنِ» و این ذکر را سه مرتبه تکرار نما.»^۳

علامه سیدابراهیم موسوی زنجانی عقیده دارد که علی اکبر فرزند نداشته ولی کنیه‌اش ابوالحسن بوده است.^۴ اما علامه مقرّم احتمال داده که علی اکبر فرزندی به نام حسن داشته و شاهد بر این ادعا را روایت احمد بن ابی نصر بزنطی می‌داند.^۵ این سید شهید به لقب اکبر معروف گردید و این لقب به دلیل فزونی سن او از امام سجّاد می‌باشد.

* شکوفایی شکوهمند

حضرت امام حسین علیه السلام جهت تربیت حضرت علی اکبر علیه السلام خود را با عوالم فرزندش هماهنگ ساخت و رفتاری را که در خور درک نوباوه‌اش بود پیش گرفت، زیرا در روایتی از اهل بیت علیهم السلام آمده است: «من کان له صبی فلیتصاب»^۶ هرکس بچه دارد، باید خود را به بچگی بزند و این برنامه را در مکتب جدّش حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آموخته بود.

آن امام همام علیه السلام در سایه معیارهای تربیتی قرآن و سنت شخصیت فرزندش

علی اکبر انتقال داده شد، او به عنوان آئینه تمام نمای پیامبر ﷺ مشهور گردید. به نحوی که حتی دشمنان و معاندان به این ویژگی و شباهت تام و تمام اعتراف می کردند. علی اکبر در خُلق، خُلق، منطق و بیان در عصر خویش شبیه ترین افراد به پیامبر اکرم ﷺ بود؛ زیرا پدر بزرگوارش در باره اش - هنگامی که عازم جنگ با اشقیاء بود - فرمود: «اللّهُمَّ اشهد علی هولاء القوم فقد برز اليهم غلام اشبه الناس خلقا و خلقا و منطقا برسولک محمد ﷺ»^{۱۰}

اگر کسی با صوت پر جذبه پیامبر ﷺ آشنا بود و علی اکبر از پشت دیواری زبان به سخن گفتن می گشود، آن فرد تصور می کرد رسول اکرم ﷺ در حال تکلم است. هنگامی که اهل بیت علیهم السلام از پیامبر ﷺ یاد می نمودند، به علی اکبر نظر می افکندند و چون دل پدر برای صوت قرآن جدش تنگ می گردید، به جوانش می فرمود: «علی جان برایم قرآن بخوان تا محظوظ گردم.»^{۱۱}

عده ای از مردم مدینه که نسبت به پیامبر شوق و علاقه داشتند و با ارتحال آن خورشید پر فروغ و ابدی در اندوهی ژرف به سر می بردند، گاهی دسته دسته به منزل علی اکبر می رفتند و به شوق سید پیامبران او را زیارت می کردند. علی اکبر هم با کرامت خاصی از آنان پذیرایی می نمود و

دوران تسمیرین های دینی و آموزش حکمت ها را برای فرزندش به کاری بست و به وی توصیه می کرد نماز بخواند زیرا جدّ ماجدش فرموده است:

«مروا اولادکم بالصّلوة لسبع»^۸ کودکان خود را از هفت سالگی به نماز وادارید.

در همین دوران امام زمینه هایی را فراهم ساخت تا فرزندش قرآن را بیاموزد و با این اقیانوس بی کران الهی آشنا شود.

عبدالرحمان سلمی به حضرت علی اکبر علیه السلام سوره حمد را می آموخت، وقتی طفل تمام سوره را آموخت و آن را در حضور پدر قرائت کرد، امام به معلمش پول و هدایای فراوان داد و دهانش را از مروراید پر نمود. برخی از این رفتار حضرت شگفت زده شده و چنین عطایی را برای آن تلاش معلم بزرگ دانستند. دلیل آن را از امام سوم جوایا شدند. حضرت فرمودند: این هدایا کجا می تواند با عطای سلمی؛ یعنی، تعلیم قرآن (آموزش سوره حمد) برابری کند که هر چه به ازای آن داده شود، ناچیز است.»^۹

* آئینه پیامبر

به خاطر پیوستگی عاطفی، معنوی و روحی رسول خدا ﷺ با امام حسین علیه السلام خصوصیات ظاهری و برخی خصلت های اخلاقی وی به فرزندش

آن اندازه است که پدر بزرگوارش که دارای مقام عصمت و امامت می باشد، زندگی پس از او را فنا و مرگ می داند.

۳- حضرت امام حسین علیه السلام به هنگام بدرقه جانش به سوی میدان این آیه را تلاوت فرمود:

«إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ
وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ
بَعْضٍ...»^{۱۵}

که درجاتی از پاکی و طهارت روح را برای علی اکبر علیه السلام به اثبات می رساند.

۴- هنگامی که بدن علی اکبر زخم های فراوان خورده بود، خطاب به پدر گفت: «از شربتی که رسول اکرم صلی الله علیه و آله به دستم داد، سیراب شدم، که در آن تشنگی نمی باشد و امام را برای نوشیدن این شربت فراخواند و این حقیقت شأن و منزلت علی اکبر را تأیید می کند.»^{۱۶}

۵- امام سجاد علیه السلام بدن مطهر او را در مقبره ای مستقل در مجاورت مرقد مطهر پدرش به گونه ای دفن نمود که از دیگر قبور شهدا مشخص باشد.^{۱۷}

۶- ائمه معصومان در روایات و زیارات مستقل، مقام او را به پاکی و طهارت نفس ستوده اند.^{۱۸}

۷- در موقفی به نام «بنی مقاتل» امام حسین علیه السلام را خواب سبکی فرا گرفت که پس از آن آیه استرجاع بر زبان جاری

و سایل مهمان نوازی را به وجه احسن تدارک می دید.^{۱۲}

آن حضرت به حدی در قلوب مردم جاگرفته بود که مخالفین هم بادیده احترام و عزت به او می نگریستند.

علامه فقید آیه الله حاج شیخ محمدحسین غروی معروف به کمپانی در شعری علی اکبر را چنین معرفی می کند:
روح روان عالمی جان نبی خاتمی
طاووس آل هاشمی ناموس حق عزوجل^{۱۳}

* فضایل علی اکبر علیه السلام

حضرت علی اکبر علیه السلام به عبادت و راز و نیاز با خداوند عشق می ورزید؛ در راه فراهم آوردن نیازهای بندگان خدا کوشا بود؛ ایمان راسخ، شجاعت و شهامت به او بخشیده بود و در طریق دانش و معرفت به کمالاتی نایل و چشمه های حکمت در روح و روانش جاری گشته بود؛ محدثی بنام بود و از جدش روایت نقل می کرد.^{۱۴}
دلایلی که از مقام والای این جوان هاشمی حکایت دارند، بدین صورت می توان برشمرد:

۱- جامع ترین و بهترین سخن در خصوص فضایل او همان بیانات حضرت امام حسین علیه السلام است که وقتی جانش عازم میدان رزم با اشقیاء بود، بر زبان آورد.
۲- ارزش معنوی علی اکبر علیه السلام تا به

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- علی اکبر، علامه مفرم، ص ۱۷.
- ۲- روضة العتقین، ج ۸، ص ۶۲۶؛ حیاة الامام الحسن، ج اول، ص ۶۵.
- ۳- کامل الزیارات، ابن قولویه، ص ۲۴۰.
- ۴- وسیلة الدارین فی انصار الحسین، ص ۲۸۵.
- ۵- نک: علی اکبر، علامه مفرم، ص ۱۹۰- ۲۱.
- ۶- محجة البیضا، فیض کاشانی، ج ۲، ص ۲۳۳.
- ۷- پرتوی از عظمت حسین علیه السلام، لطف الله صافی گلپایگانی، ص ۱۷۲.
- ۸- مسائل الخلاف، ج اول، ص ۹۳.
- ۹- مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۶۶؛ تولد و مرجان محدث نوری، ص ۴۴- ۴۵.
- ۱۰- موسوعة کلمات الامام الحسین علیه السلام، پژوهشکده باقرالعلوم، ص ۴۶۰.
- ۱۱- مصائب امام حسین علیه السلام (گزیده بیانات حاج شیخ جعفر شوشتری)، به کوشش غلامعلی رجایی، ص ۱۰۸.
- ۱۲- علی بن الحسین الاکبر، محمدعلی عابدین، ص ۴۲؛ نهضة الحسین، علامه سید هبة الدین بغدادی، ص ۹۰.
- ۱۳- دیوان کمپانی، ص ۱۲۳.
- ۱۴- ابصار العین فی انصار الحسین، سماوی، ص ۲۱.
- ۱۵- آل عمران/ ۳۳ و ۳۴.
- ۱۶- علی اکبر ابن الامام الحسین، علی محمد دخیل، صص ۱۲- ۱۳.
- ۱۷- همان مأخذ.
- ۱۸- همان.
- ۱۹- ابصار العین، ص ۸۶؛ مشیر الاحزان، علامه جواهری، ص ۳۳؛ الارشاد، ج ۲، ص ۸۲؛ کامل ابن اثیر، ج ۴، ص ۵۱؛ المختار من مقتل بحار الانوار، صص ۷۵- ۷۶؛ الفتح، ابن اعثم، ص ۸۷۳.
- ۲۰- مقتل خوارزمی، ج ۲، ص ۳۱.

نمود، در گفت و گویی که بین پدر و پسر رخ داد، علی اکبر عرض کرد: ای پدر وقتی برحق بودن ما قطعی است، دیگر از مرگ در راه آن باکی نداریم. امام وقتی چنین معرفتی را از پسر دید فرمود:

«خدایت پاداشی نیکو عطا کند.

نیکوترین پاداش که باید فرزندی از پدر دریافت کند»^{۱۹}

۸- وقتی علی اکبر علیه السلام به شهادت

رسید، امام قاتلان او را به عنوان افرادی معرفی کرد که بر خداوند رحمان جسارت کرده و حرمت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم را هتک نموده‌اند.^{۲۰}

۹- حضرت مهدی (عج) در زیارت

ناحیه مقدسه او را از نسل پاک و تبار ابراهیم علیه السلام دانسته، بر او و پدرش درود فرستاده است.

۱۰- عظمت مقام و خصال حمیده

این جوان در حدی است که در میان اقوام عرب به بزرگ‌منشی و عزت نفس معرفت بوده و دشمنان، صفات خوب او را مورد تحسین قرار داده‌اند.

۱۱- علی اکبر از دو وجه حیات

معنوی و طیبیه دارد: یکی آن که اهل معرفت، خرد و حکمت است. دیگر این که در راه احیای دین، حمایت از حریم ولایت و ستیز با شقاوت به شهادت رسیده، از این جهت تا ابد زنده است.